

геральдичної традиції і, як видно, така практика швидко стала звичною у випадку із гербами львівських міщан.

Список використаних джерел і літератури:

1. Архів Львівського історичного музею (далі ЛІМу). — Інвентарна книга фондової групи «Живопис». — 1979. — Т. 2. — 199 арк.
2. Архів ЛІМу. — Інвентарна книга фондової групи «Живопис». — 1979–1988. — Т. 3. — 199 арк.
3. Овсійчук В. Українське мистецтво XIV — першої половини XVII століття. — К., 1985. — 168 с.
4. Український портрет XVI–XVIII століть. Каталог–альбом. / Укл. Галина
5. Gębarowicz M. Portret XVI–XVIII wieku we Lwowie. — Wrocław, 1969. — 140 s.

Мельник Віра Михайлівна

к.і.н., доц. кафедри українознавства

Львівського національного медичного університету

імені Данила Галицького

virakamjanka@ukr.net

МІГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ КІН. XIX – ПОЧ. XX СТ. НА ТЛІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ В СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ

Особливий інтерес у дослідників викликає проблема трансформації українського суспільства Галичини в кін. XIX – поч. XX ст., що має багато спільних, чи принаймні схожих, рис з тими явищами, що відбуваються в Україні на сучасному етапі.

Масова еміграція українського селянства розпочалася влітку 1891 р. і проходила у двох напрямках: 1) до США; 2) до Російської імперії. Перша еміграційна хвиля прокотилася досить несподівано для кривих властей, а тому про неї майже не збереглося відомостей.

З великим піднесенням у Галичині пройшла виборча кампанія 1905-1906 рр. Національно-демократична партія збирала народні віча (збори), на які сходилося до 20 тисяч чоловік, що засвідчило політичну свідомість і організованість галичан. На вічах вимагали поділу Галичини, національної автономії, загального виборчого права, українських вищих шкіл. Широкого розмаху набула і боротьба українських студентів за окремий український університет. Їх активно підтримали селяни, депутати сейму та парламенту[6, с.17]. Польське керівництво провінції не йшло на поступки, і польсько-українська конфронтація набрала кривавої гостроти.

У 1912 р. загострилися стосунки між Росією та Австрією, що загрожували перерости у війну. І якщо в Росії цар посилив репресії проти українців, то у Галичині цісар пішов на компроміс: щоб повернути їх на свій бік, пообіцяв відкрити український університет, асигнував «Про світу», пом'якшив виборчий закон. Відтак, перед 1914 р. галицькі українці мали 32 депутати у віденському парламенті, 62-у галицькому сеймі (1/3 місць), кілька посад в адміністрації Галичини. Буковину представляли 5 послів у Відні та 17 (з 53) - у Чернівцях. На Західній Україні виходило 80 часописів (66 у Галичині й 14 у Буковині та Закарпатті), діяло кілька видавництв, 3 тис. читалень «Просвіти». Працювали всі українські політичні партії - соціал-демократична, «москвофіли», церковні об'єднання[3, с.301].

Еміграція населення західного регіону, як і всієї України, наприкінці XIX – на початку XX ст. була зумовлена в основному економічними причинами. Складні економічні умови (безземелля, непосильні податки, соціальний та національний гніт) на початку XX ст. зумовили еміграцію селян із західного регіону України – Галичини, Буковини, Закарпаття. Місцеве населення масово емігрувало як до Європи (Румунія, Данія, Швеція, Франція, Велика Британія, Португалія), так і значним числом на Американський континент (США, Канада, Бразилія,

Аргентина). До Першої світової війни з цього регіону виїхало до 800 тис. чол. Паралельно йшов зворотній процес – західноукраїнські землі інтенсивно заселяли поляки. Так, їх чисельність в Галичині за перше десятиріччя ХХ ст. зросла на 19,4%, а чисельність українців – лише на 8,9%[5, с.784].

У піднесенні Галичини до ролі українського П'ємонту велика заслуга східних українців. Це і періодичні поїздки до Львова та постійні контакти з народовцями В. Антоновича, О. Кониського, П. Куліша, це і місія М. Драгоманова, що спричинилась до утворення нової течії у визвольному русі, це, зрештою, і багаторічна діяльність Михайла Грушевського у Львові по розбудові НТШ, «Літературно-наукового вісника», що стали загальноукраїнськими органами. До Галичини йшов постійний потік грошей, зібраних на Наддніпрянщині для розбудови українського життя, а після 1905 р. - й інтелектуальний вплив емігрантів-українців, які втекли від репресій російського царя. Отже, Галичина виступала не як провінційний осередок українства, а як загальноукраїнський інтелектуальний і об'єднавчий центр[1, с.54].

Віденський уряд стимулював з метою освоєння необроблюваних врожайних земель на півдні переселенцями з бідних і перелюднених околиць. У Добруджі українці з'явилися наприкінці ХVІІІ – на початку ХІХ ст.. внаслідок переслідування російським царизмом після зруйнування Запорозької Січі. Кількість українського населення у Румунії – від 120 – до 800 тис. осіб[2, с.11].

Щодо Угорщини, то за неофіційними відомостями тут налічується приблизно 3 тис. осіб українського походження. Це здебільшого автохтони в північно-східній частині країни, вздовж середньої течії Тиси, а також жителі деяких міст, зокрема Будапешта[2, С.13]. Значна кількість українців – русинів протягом століть асимілювалася.

Міграційні питання не одноразово порушувалися на засіданнях Галицького Сейму, навіть працювала спеціальна еміграційна комісія, яка звітувала депутатам про справи в Галичині. Т. Окуневський, як посол до Галицького Сейму та Віденського парламенту цікавився питаннями що стосувалися його виборців та нерідко був обізнаний у них краще, ніж спеціально створені комісії [4, с.53]. Прикладом цього є виступ Т. Окуневського на одному з засідань Сейму. Так, прослухавши звіт еміграційної комісії від 25 січня (6 лютого) 1896 р. посол він виголосив промову в Сеймі під час дискусії над почутим. „Прочитавши справозданіє комісії еміграційної я прийшов до пересвідчення, що правду кажучи один наш літерат, коли приглядаючись до теперішнього руху еміграційного і роботи верховодячої в нашому краї партії в цій справі, замітив, що „нещастям цієї цілої справи є те, що тут велика елементарна подія натрапила на малих людей” [7, s.586]. Звіт еміграційної комісії є найкращим доказом цього. „Безперечно, що це велика подія, коли наш селянин, люблячий свою землю мов рідну неньку, зневолений історичним ходом, опускає ту родиму скибу, зривається в світ за очі, щоб там за морем шукати кращої долі, бо на нашій на своїй землі він вижити вже не годен” [7, s.587].

Таким чином варто відзначити, що соціально-демографічні процеси в Галичині в кін. ХІХ – поч.. ХХ ст.. мали в своїй основі декілька складових: демографічний вибух, що породив проблему ”земельного голоду“ (справжні причини раптового збільшення чисельності населення краю і досі залишаються нез'ясованими); урбанізація, яка проходила майже виключно за рахунок польського та єврейського населення; внутрішньо регіональні та зовнішні міграції населення (особливо польського та українського). Всі вище перелічені чинники в значній мірі поглиблювали польсько-українські протиріччя, сприяли загостренню міжнаціонального антагонізму на соціально-економічному підґрунті.

Список використаних джерел та літератури:

1. Берест І.Р. Репресивні акції щодо населення Східної Галичини в роки Першої світової війни // Вісник НУ “Львівська політехніка”. – “Держава та армія”. – 2007. – № 584.– С. 52–57

2. Кучера І.В. Добровільна і примусова міграція населення Східної Галичини в рок и Першої світової війни [Текст] / І.В. Кучера // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки: Наук. вісник: зб. наук. пр. Нац. пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова, УАН. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. – Вип. 19. – С. 10–16.
3. Мазур О., Патер І. Львів у роки Першої світової війни // Львів. Історичні нариси. – Львів, 1996. – С. 302–324;
4. Мельник В. М. Теофіл Окуневський – посол до Галицького сейму (1889-1900 рр.) / Віра Мельник // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» Держава та армія. № 670. – Львів, 2010.- С.51–57.
5. Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри. Понятійний апарат, концептуальні підходи, теорія та практика. Енциклопедія. За ред. Ю.Римаренка. – К.: Довіра. – 1998. – С. 783 – 898.
6. Настюк М. Суспільно-політичні відносини в Галичині в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. // На шляху до правової держави: Львівська регіональна науково-практична конференція. Тези доповідей і повідомлень (Львів, 5 – 6 лютого 1992 року). – ІІІ вип. – Львів. – 1992. – С. 17 – 18
7. Stenograficzne Sprawozdania z Szostej Sesyi Trzeciego Peryodu Sejmu krajowego Krolestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z wielkiem Księstwem Krakowskiem w roku 1895/6. (od 28. Grudnia 1895 do 8. Lutego 1896). Lwów. Czionkami Drukarni Ludowej pod zarządem stanisława Baylego. 1896.

Мельник Роман Петрович
к.і.н., доц., кафедри
історії та етнокомунікації
Національного університету
«Львівська Політехніка»

ЗАСНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ-АРХІВУ В ПРАЗІ ТА ЙОГО МІСЦЕ В ЗАГАЛЬНІЙ СТРУКТУРІ УКРАЇНСЬКИХ УСТАНОВ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ

Поразка Української національно-визвольної революції 1917–1921 рр. спричинила хвилю української еміграції до європейських країн. Найчисленнішою у міжвоєнний період виявилася українська спільнота у щойно створеній Чехословацькій Республіці, куди з місця її осідку – Польщі, Румунії, Австрії, Туреччини, Болгарії та інших країн – переїхало чимало українських емігрантів, зокрема представників політичної, наукової та військової еліти [4, с. 16]. У 1920–1930 рр., коли на території України, виснаженій громадянською війною, розділеній між більшовицькою Росією та Польщею було фактично встановлено окупаційний режим що неухильно викорінював усе українське, Прага стала світовим центром українського національного суспільно-політичного, культурного та наукового життя.

Так, з метою збереження надбань української історії та культури в еміграції 1923 р. в Празі при Українському інституті громадознавства було засновано Український національний музей-архів. Основним його завданням було збирання відомостей про пам'ятки української культури та мистецтва, що потрапили до різних країн світу, їх реєстрація та опис; збирання пам'яток, вивезених з України українськими емігрантами, або тих, які були створені українськими творчими силами в еміграції; збирання пам'яток відродження й визволення України; реєстрація та опис пам'яток української культури, які знаходились в інших державах (як в музеях, архівах, бібліотеках, так і в приватних колекціях); збирання відомостей про героїв, що загинули у визвольній боротьбі українського народу; систематичне упорядкування та опис зібраних матеріалів; видання спеціального органу, присвяченого справам української старовини[6, с.10].

Український національний музей-архів розпочав свою роботу 1 червня 1924 р. [1, с. 23] Керувала його діяльністю рада, до складу якої входили представники від українських наукових інституцій і українського громадського комітету. Музей-архів розташовувався в приміщенні УГК. Кожного дня до Музею надходили цінні матеріали, особливо пам'ятки визвольної